

ANA ŠTURM

Uporne muze

»Brez izobrazbe se lahko kvečjemu poročiš ali pa postaneš prostitutka,« v enem od uvodnih prizorov filma **Ena poje, druga ne** (L'une chante l'autre pas, 1977, Agnès Varda) oče reče svoji še ne polnoletni hčerki Pauline (Pomme). »Med enim in drugim ne vidim bistvene razlike,« mu slednja ognjevitro zabrusi nazaj. Nahajamo se v Parizu v zgodnjih 60. letih, ozračje je naelektreno in revolucionarna energija, ujeta med štiri stene patriarhalne družinske celice, se bo vsak hip razlila po pariških ulicah. V tem s spremembami nosečem mestu usoda poveže dve mladi ženski – že omenjeno Pauline in nekoliko starejšo Suzanne. Pomme je živahno mestno dekle, vedno optimistična neukročena trmoglavka, ki komaj čaka, da pobegne od doma. Suzanne, mati dveh otrok, ki je z brezperspektivnega podeželja odšla v mesto, pa se z utrujenim pogledom v oči dan za dnem bori z revščino in pomanjkanjem. Njuno prijateljstvo se začne, ko Pomme Suzanni, potem ko slednja ugotovi, da je ponovno noseča in si tretjega otroka nikakor ne more privoščiti, posodi denar za nelegalni splav. Splet tragičnih dogodkov ju nato loči in šele deset let kasneje se ponovno srečata na protestih za pravico do splava – pred sodiščem, kjer je leta 1972 potekal »primer Bobigny«, na katerem so zaradi ilegalnega splava sodili žrtvi posilstva, 16-letni Marie-Claire. Tam si obljubita, da si bosta pisali in tako ostali v stiku. Nadaljevanje pripovedi narekujejo razglednice, ki si jih pošiljata, v njem pa nam Varda pokaže, kako je gibanje za pravice žensk njuno življenje v teh desetih letih spremenilo. Film *Ena poje, druga ne* je namreč osrediščen okrog realnih dogodkov in postopne transformacije francoske družbe pod vplivom drugega vala feminizma.

V filmu na transparentih protestnic pred sodiščem lahko vidimo napis »podpiramo 343« – gre za število žensk, med njimi je bila tudi Agnès Varda, ki so si prve v Franciji s podpisom posebne peticije (Manifeste des 343) upale priznati, da so tudi same imele splav. Splav je bil v tistem času v Franciji še zakonsko prepovedan, s čimer so se podpisnice izpostavile pravnim, pa tudi drugim posledicam – v javnosti so jih

namreč kaj hitro označili za »kurbe«. Manifest 343, ki je zahteval legalizacijo splava in brezplačen dostop do kontracepcije, je napisala Simone de Beauvoir. Objavljen je bil 5. aprila leta 1971 v levičarskem časopisu *Le Nouvel Observateur*. Med podpisnicami manifesta je bila tudi igralska ikona Delphine Seyrig, ki jo v središče postavljamo v tokratnem tematskem sklopu Uporne muze.

Kot v prispevku *Odpreti poti, dati glas: Delphine Seyrig, videokolektiv Uporne muze in feminizem* piše Anja Banko, je bila Seyrig »goreča feministka, izjemno aktivna v najbolj plamenem obdobju bojev za pravice žensk, ki so se v Franciji v sedemdesetih in osemdesetih letih dvajsetega stoletja dogajali pod 'znamko' Gibanje za osvoboditev žensk«. Lekcija 'upornih muz', predvsem filma **Bodi lepa in utihni!** (Sois belle et tais-toi!, 1976, Delphine Seyrig), je v zavedanju, da je upor proti patriarhatu – tudi znotraj filmske industrije – že od nekdaj prisoten. Zaveznitva med ženskami v boju proti moški nadvladi so vedno obstajala. A patriarhalne »vrednote« segajo globoko v družbeno drobovje in kljub nedavnim premikom v okviru gibanja #jastudi smo v zadnjem času povsod, kamor se obrnemo, ponovno priča vzniku skrajno konservativnih pogledov in politik. Dokaza za zapisano nam ni treba iskati prav dolgo niti prav daleč. Kot nam kažejo nedavni množični protesti ob sodbi ustavnega sodišča, ki je skoraj popolnoma ukinilo pravico do splava na Poljskem, se moramo ženske ponovno boriti – ne za nove pravice, pač pa za tiste, ki smo jih že imele. »Če nismo pozorni, če ne skrbimo za družbo, ampak se preveč sprostim, izgubljam prostor svobode,« v tokratnem intervjuju opozarja igralka in aktivistka Barbara Santos. Za pravice se je treba boriti, jih varovati, predvsem pa jih nikoli ne smemo vzeti za samoumevne.

Prav pravica do splava oziroma pravica do odločanja o lastnem telesu – ki je še danes eden od osrednjih bojev feminističnega gibanja – se znajde tudi v središču filma *Ena poje, druga ne*. Feministični muzikal Agnès Varda se teme ne

ENA POJE, DRUGA NE (1977)

loteva enoznačno, poln je kontradiktornih namigov in argumentov. Suzannina in Paulinina identiteta je, podobno kot njuni odnosi, fluidna. Izmika se ukalupljenju – pomen tega, kar sta, in to, kar iščeta, se v različnih kontekstih in življenjskih obdobjih ter okoliščinah nenehno spreminja. Pomme tako na primer iz svobodne, aktivistične pariške umetnice po selitvi v Iran postane zdolgočasena žena, ki možu vsak dan kuha kosilo. Vendar se tega hitro tudi zave, zato ga – kljub nosečnosti – zapusti in se ponovno pridruži svoji »družini žensk«, aktivistični folk zasedbi Orchidée, ki potuje po francoskem podežlju in skozi pesmi ozavešča o pravicah žensk. Prav prek pesmi in njihovih besedil, ki – tipično za Agnès (vse pesmi je namreč napisala sama) nekoliko prismuknjeno – govorijo o Friedrichu Engelsu, papežu in splavu, je tudi v filmu posredovano najbolj neposredno politično sporočilo.

Ena poje, druga ne je Varda sicer posvetila svoji hčerki Rosalie, ki se v zadnjem prizoru filma kot 17-letna Marie

(Suzannina hči) tudi pojavi. Ko kamera v čisto zadnjem kadru obstane na njej – v beli, z rožami posuti obleki, s spuščeni lasmi nedolžno sedi ob jezeru – podoba mladega dekleta pospremi režiserkine besede, ki povzamejo tudi samo bistvo filma o sestrskem prijateljstvu med Suzanne in Pauline. »Borili sta se za to, da sta lahko kot ženski srečni. Morda lahko njun optimistični boj pomaga tudi drugim – recimo Marie, ki šele postaja ženska. Nihče ne misli, da bo življenje zanjo lahko, ampak morda je lahko bolj preprosto in jasno.« Mary Wollstonecraft, sufražetke, Emmeline Pankhurst, Rosa Luxemburg, feministke drugega vala, Simone de Beauvoir, Agnès Varda, Delphine Seyrig, Gloria Steinem, Angela Davis, bell hooks, Audre Lorde, Ruth Bader Ginsburg, Svetlana Slapšak, #jastudi, Rose McGowan, Malala Yousafzai, Alison Bechdel, Inštitut 8. marec, Nika Kovač, Petra Meterc, Mesto žensk, Rdeče zore, poljske protestnice, Alexandria Ocasio-Cortez ... Boj se nadaljuje.